

FORORD

Norsk folkedikting, balladar, eventyr og segner, blir av mange oppfatta som noko av det norskaste som finst, eit uttrykk for folkesjela, eit vitnemål om kva vanlege folk i bygd (særleg) og by har sett pris på gjennom tidene. At dette inntrykket har oppstått, er ikkje underleg. Det byggjer på den breie dokumentasjonen av folkekunst og tradisjon frå 1800-talet. Men inntrykket er ufullstendig og fangar ikkje opp at folkediktinga, ikkje minst balladesjangeren som det dreiar seg om i denne boka, har europeiske røter som går langt attende.

I motsetning til eventyr og segner kan balladesjangeren daterast. Den byggjer i stor grad på anglonormannisk kulturimport på 1200-talet og vart til i kjølvatnet av denne. Vidare er balladediktinga ikkje berre norsk, balladen er ein nordisk sjanger. Tradisjonelt høyrer dei norske balladane språkleg saman med Island og Færøyane og utgjer samla det vestnordiske balladeområdet. Men norsk balladedikting har også mange tilknytingspunkt til austnordiske balladar, særleg danske.

Balladen står støtt i kraft av eigen kvalitet. Sidan sjangeren oppstod, har balladediktinga spela ei viktig rolle som kunst, underhaldning, tidtrøyte og sosial læring i ulike miljø. Balladen har også inspirert diktarar, komponistar og målarar og andre kunstnarar. Omslagsillustrasjonen til denne boka vart i si tid måla av ein av dei fremste ballade-inspirerte målarane i Norden, Gerhard Munthe.

På 1700-talet førte den nyvekta interessa for dei gamle mellomalderballadane til at diktarar nær sagt over heile Europa byrja å skrive såkalla kunstballadar, viser og dikt i stil med balladen. I eit av essaya tek eg opp nokre sider ved nordisk og europeisk kunstballadedikting. Ikkje så få kunstballadar har seinare fått merkelappen skillingsviser. Skillingsvisene fortener ein meir framskoten plass i litteraturhistoria enn dei har fått tildelt.

Det er ingen direkte, men likevel ein viss samanheng mellom denne essaysamlinga og den norske vitskaplege balladeutgåva, digital og i bokform, utgjeven av og ved Nasjonalbiblioteket. Utgåva kom i 2016 – etter ei

lang ørkenvandring, heilt frå slutten av 1800-talet. Den vitskaplege balladeutgåva set preg på essaysamlinga, bl.a. i form av tekstanalysar, sitat og tilvisingar. For meg var arbeidet med den vitskaplege balladeutgåva, saman med gode kollegaer, ikkje berre utfordrande, men ei stor glede. Den vitskaplege balladeutgåva viser fram og gjer tilgjengeleg den norske balladen i full breidde, ikkje berre dei relativt få kanoniserte tekstane frå lesebøker og antologiar.

Dei åtte essaya byggjer på den balladeforskinga eg har vore oppteken med i mange år. Det heile byrja for lenge sidan då eg hadde professor Svale Solheim, engasjerande og kunnskapsrik, som lærar og rettleiar ved Universitetet i Oslo.

Utan økonomisk støtte frå Universitetet i Sørøst-Noreg ville snautt denne boka sett dagens lys. Det er ei hjelp eg er svært takksam for. Like eins takkar eg for alle bibliotektenester ved USN-biblioteket, Bø. Takk like eins til Cappelen Damm Akademisk for godt og profesjonelt samarbeid. Og sist men ikkje minst, takk til Inger Lise for manuskriptlesing, diskusjonar og spørsmål, og oppmuntring når det trongst.

Bø, november 2020

Olav Solberg